

НОВИЯТ ЖИВОТ НА ФОЛКЛОРНОТО НАСЛЕДСТВО – СПЕКТАКЪЛЪТ „ДЕ ГИДИ ВИНО ЧЕРВЕНО”

Катя Г. Кайрякова

Abstract: : *The text in the present report focuses on preserving the folklore inheritance and presenting it as a source of an artistic inspiration. The show "De gidi vino cherveno" is a new form of an artistic project, which takes a well - deserved place in the cultural life of our society.*

Key words: *Music dances, traditional culture, creativity.*

Фолклорният спектакъл „Де гиди вино червено” е създаден през 2001г.. Автор на хореографията и режисурата е професор Петър Ангелов, с чието име е свързан един възходящ период в развитието на фолклорната сценична хореография в град Варна и в цялата страна. Почти целият творчески път на проф. Ангелов е свързан със създадения от него Ансамбъл „Варна”, чийто репертоар включва множество произведения отличаващи се с уникален авторски почерк. Танцовите му платна са изградени в прецизирани форми както в танцовото повествование, така и в композиционната линия. Затова и днес звучат като завладяващо послание от други времена. Веднъж видяни, имаш желанието да ги видиш повторно, не само като източник на професионално удовлетворение и естетическа наслада, а и защото прехвърлят мост между поколенията. Фолклорният спектакъл „Де гиди вино червено” е едно ново явление и несъмнено ярко постижение в съвременната българска сценична хореография на фолклорна основа. Или както казва Тодор Джиджев в своя статия: „...то отвори нова страница в творчеството на фолклорна основа. Това е едно цялостно произведение /с времетраене час и половина/, което съчетава белезите на три музикално-сценични изкуства – опера, балет и пантомима.” [5]

В края на миналия век се появява понятието “фолклорен театър”. Това е резултат от творческите търсения на творците - хореографи, по посока на сложната театрално - танцова драматургия и

създаването на най-мощната сценична форма в изкуството на фолклорна основа – многоактно танцово произведение с цялостна драматургия. В българското балетно изкуство такива произведения са балетите “Нестинарка” на Маргарита Арнаудова по музика на Марин Големинов, “Козият рог” на Петър Луканов по музика на Красимир Кюркчийски и др. В българското сценично - танцово изкуство такива опити откриваме в спектаклите на Нешка Робева – “Два свята” и Лили Игнатова “Легендата” по музика на композитора Георги Андреев, в които превес в танцуваните изразни средства имат елементите на художествената гимнастика. Подобен опит е и спектакълът на ансамбъл “Българе” – “Това е България” по музика на проф. Милчо Василев и хореография Христо Димитров. В него танцовата лексика изцяло е изградена на фолклорна основа, но това е най - вече циклично произведение без ярко изразена сложна театрална драматургия. Друг опит в тази посока е и спектакълът “Хубава Яна” на ДФА “Тракия”, хореография проф. Даниела Дженева. Всеки от горепосочените хореографи е направил своя опит да създаде мащабно произведение по народни мотиви, съхранили националното, непреходното, което е останало от нашите предци. В свое изследване Мария Кърджиева констатира, че в развитието на фолклорното сценично изкуство се отличават произведенията на творците Кирил Джнев, като реформатор и на Петър Ангелов, като новатор в българската фолклорна хореография. Това доказва, че съвременната хореография на

фолклорна основа се развива по посока театрализиране, чрез сложна драматургия и обогатяване на изразните средства при изграждане на художествените образи. [7]

Творческият екип на “Де гиди вино червено” в състав хореограф и режисьор проф. Петър Ангелов, композитор акад. Николай Кауфман, либретист Кръстьо Дренски и художник Тодор Игнатов създава ярка и вълнуваща постановка, която проф. П. Луканов в своя статия определя като произведение: “...в което музика, танц, пластика, слово, песен, художествено оформление са подчинени на едно - разкриване драматургията на монолитен /бих казал тотален/ театрално-танцов спектакъл.” [8]

За възникване идеята за създаване на този спектакъл П. Ангелов споделя: “Както и в музиката, така и в балета /класическия танц/ съществуват големите сценични форми т.е. произведения с разгърнатата мащабна драматургия изградени като цялостен завършен спектакъл. „Моята цел да стигна до такъв опит за реализация зрееше от много години. През този дълъг период колебанията ми за осъществяване на тази цел идваха не от липсата на тематика - идеи и теми, защото те изобилстват в българската народна традиция, а от това, че със средствата на народно - танцовата лексика, която е твърде специфична, не е достатъчно да се изградят сложните драматургични образи на такова произведение. Необходим е известен опит и познание в областта на другите жанрове, както и в музиката.” [3] Този опит авторът натрупва, като неговата творческа практика върви от дивертисментните през действителните форми на танца – тематични и сюжетни, към по-големите като съдържание, форма и времетраене сценични произведения за достигане до реализацията на мащабната сюжетно - тематична постановка на фолклорна основа “Де гиди вино червено”. Творческата му практика го среща с изтъкнати творци – музиканти, художници, либретисти. И всичко това дава възможност на автора да изгради едно убедително произведение, което въздейства със своята истинност и близост до душевността на българина, разбира се

обобщено, творчески претворено и пречупено през призмата на лично тълкуване и отношение към събитията.

Като литературна основа за създаването на произведението, авторът избира епическата народна поема - песен “Двама братя делба делили”. Сюжетът е изграден върху една дълбока и покъртителна семейно - битова драма, в която е ввлечено цяло село. За художественото претворяване на съдържанието авторът създава мащабна танцова форма, с която желае да постигне вяръност не само към литературния материал, а изобщо към българския бит, душевност и морал. Синкретизма на музика и танц, съдържание и форма определят спектакъла като “...ярко явление в българското фолклорно - танцово изкуство...”[8]

Изграждането на драматургията в хореографския спектакъл е напълно зависимо от единоумислието в решенията на творческия колектив, от таланта и дарбата на съавторите да развият в най-голяма степен идейно - художествения замисъл на новото произведение. Съвместните контакти на хореографа П. Ангелов с драматурга и писателя Кръстьо Дренски раждат идеята епическата поема - песен “Двама братя делба делили” да послужи за написване на либретото на новото произведение. Сам авторът споделя: “Опитът на Кр. Дренски в театралната драматургия, това, че той самия е дълбок познавач на народната душа, на българската народопсихология, помогнаха той да създаде едно либрето, което изключително много ми помогна, тъй като съдържаеше точни характеристики на действащите лица, а и успоредно в работата по самата реализация, той беше до мен.”[3]

В основата на драматургичната линия е една покъртителна семейно - битова история от живота на българското село. Темата третира вечната борба между Доброто и Лошото в човека и в човешките взаимоотношения.

Либретото е построено така, че възможно в най-убедителна форма са обхванати всички действащи лица и сложните взаимоотношения между тях, което допринася

за разкриване на богатия им и противоречив вътрешен духовен свят.

При осъществяване на танцовата реализация стремежът на автора е не само просто да отрази външния ход на събитията, а да разкрие съдържанието, фабулата на произведението, като вникне в същността на конфликтите и изведе чрез своето философско тълкуване основната идея на творбата.

Идейно - образната концепция на автора е подкрепена и от една богато разгърната музикална основа, залог за успешен творчески резултат. Още в музикалната драматургия е предопределена динамиката на действието, разкрити са отделните характери, поставени са онези акценти, които имат особено важно значение за цялостното драматургично изграждане на творбата.

При хореографската реализация на музикалната драматургия, авторът следва основния закон на драматургичното изграждане, включващ въведение, завръзка, развитие на действието, кулминация и развързка, като неговият стремеж е насочен към пълно разкриване на художествените образи в процеса на протичане на сценичното действие. Произведението е изградено в две действия и седем картини.

Драматургичната линия в произведението „Де гиди вино червено“ разкрива не само действието и различните ситуации, свързани с него, но преди всичко характеристиките на героите и взаимоотношенията между тях, като въздействието се постига чрез художествения синтез на музика, танц, осветление, декор, костюми. Всички тези компоненти се преплитат сполучливо, обединени от една обща крайна цел – да се прикове вниманието на зрителя чрез дълбокото внушение и въздействие на цялата творба.

Фолклорният спектакъл „Де гиди вино червено“ е крупно музикално-танцово произведение създадено за сцена, но изведено от народния бит, т.е. произведение с дълбоко съдържателна народностна основа. Това е не само един по - различен творчески подход към тематичния фолклорен образец /в случая

песента „Двама братя делба делили“/, но и нов поглед към музикално сценичните практики и форми на битуване днес. Всичко това изисква по - убедително танцово присъствие, по-пъстро музикално оформление и по - ярка оригинална находчивост на пресъздаване.

Композиторът акад. Николай Кауфман използва най - реални и достъпни, установени в практиката форми на музикално общуване – солист - гъдулар /"Луд гидия"/, хор с антифонно звучене /както се е пеело на мегдана/, музикални инструменти обслужващи мегдана — кавал, гайда, тъпан.

„Слушайте, мало и голямо“ - има най-утвърдения адресат към колектива в миналото, чрез изявата на „викача“ /човека, който е съобщавал „новото“ в ежедневието/. Акад. Кауфман го използва като музикален „старт“ чрез „луд гидия“ и хор. Това още в самото начало приковава зрителския интерес, подсказва основния замисъл. Постепенното приемане на новината с кратките възгласи „леле мале“ са най-яркия пример за потърсената дълбоко - съдържателна интрига. Музиката тук обслужва крайно различни чувства - обич и омраза, веселие и разочарование, чрез органично вплетен текст и музикално - танцови решения. Има пълен синхрон между музика и танци, постигнат чрез логичното редуване на битови и лирични моменти. Откриват с различни прийоми на контрастност, смяна на музикални ритми, темпо, настроение, което е в синхрон с основната драматургична линия. По този начин композиторът въвежда лайтмотивната характеристика на основните герои - всеки образ има свое музикално присъствие на сцената чрез ярка и оригинална тема. Чрез звученето на големия оркестър това става още по-убедително. Взаимодействието между музика и танц е ярко потвърждение, че постигането на съвършенство в спектакловата форма, означава, че съавторите /либретист, композитор, хореограф/ творят в единство в името на танца - главния носител на образното съдържание на спектакъла. Изключителна заслуга за създаване на целия спектакъл има творческото участие на акад. Н. Кауфман. Дълбоките му познания за

народната култура и душевност на българина, народната музика, му позволяват да напише музика за спектакъла, която покрива перфектно драматургията и с вещина и точен усет изгражда музикалните и танцови образи.

Народната поема “Двама братя делба делили” залегнала в основата на спектакъла е известна в цялата страна в множество варианти. Това кара авторите да търсят общонационално, а не регионално звучене. “Произведението не носи никаква строга регионална принадлежност. В композиционната канава присъстват предимно северняшки, но може да се намерят мотиви от Добруджа и Тракия, дори и в костюмите, които за някои от действащите лица са по-театрални. Този подход не само, че не пречи, не вреди на крайния резултат, а напротив спомага за изграждане на едно танцово произведение в ярък общонационален стил.”[3] Огромната по текст песен преминава в танцово и музикално действие и всички – танцьори, певци, хор, оркестър заедно изживяват вълнуващите събития.

Чрез задълбочено вникване в мащабността на музикалната драматургия, авторът успява да подходи към танцовата реализация не само като хореограф, но и като режисьор, затова в своя статия доц. Петър Григоров определя: “Хореографията и режисурата на постановчика П. Ангелов с много вкус и художествена мяра разкриват съдържанието на това великолепно мащабно произведение.”[4] Едно от средствата, които авторът използва за още по-дълбоко вникване в душевността и вътрешния свят на героите е хореографският монолог, който е едновременно и танцувален, и пантомимен. Монологът на Петкана, в края на първо действие – апотеоз на мъката, е наситен с разнообразни движения разкриващи душевния смут и отчаянието и. Тук отново авторът използва елементи на класическия танц, умело вплетени в изящна пластика и движение на цялото тяло. Всяко отделно движение, поза, жест е изпълнено с огромно съдържание, изразяващо безпределната и мъка и безпомощност. Този дълбоко чувствен хореографски монолог определяме като

кулминация, момент наситен с впечатляващ драматизъм. Художественото въздействие на този монолог не се осъществява на базата на технически усложнени хореографски комбинации, а чрез дълбоко преживяване и пресъздаване нравствената красота на българката, постигнато чрез движенията и пластиката на човешкото тяло. На това вътрешно чувство, на това дълбоко изживяване се дължи силното въздействие на този танц.

Особено значение за цялостното въздействие на хореографската творба имат танцовите характеристики на отделните герои – носители на драматургичното действие. Чрез хореографското изграждане на тези образи се представя не само фабулата на произведението, но се решава и една сложна и трудна за реализация задача, а именно разкриването на вътрешния духовен свят на героите с всички раздвоения, противоречия и дълбоки духовни преживявания. Постигането именно на тези нюанси в душевността и поведението на образите ги прави пълнокръвни и убедително въздействащи. Защото всеки един от тях е разкрит не само чрез взаимоотношенията си с останалите герои, но и чрез своя вътрешен мир.

При представянето на отделните персонажи, авторът подхожда отново с голям творчески усет, за което в своя статия Т. Джиджев казва: “Създаването на образите на “луд гидия”, “бял дядо”, “баба Щърба”, на “орлето” и “соколите” очевидно е плод на режисьорския талант на П. Ангелов. Те допринесоха за разнообразяване и оживяване на драматичното повествование”.[5] Второстепенните образи на Бял дядо и баба Щърба носят в себе си народния хумор и често те са връзка между отделните картини. В повечето случаи тяхното поведение е чисто театрално, но чрез повтарянето по ироничен начин определени моменти от драматургичното изграждане, те всъщност стават изразители на авторовото внушение за безумието, което върши по-големият брат. С ярки танцувални характеристики са представени и образите на соколите и орлето. При тяхното изграждане авторът използва движения и пластика на цялото тяло, които в

определени моменти се доближават до класическия танц.

Особено важна в цялото произведение е ролята на танцовия ансамбъл. Чрез него авторът осъществява не само композиционните и танцувалните моменти, но и своите художествени и идейни внушения.

Като заключение на всичко казано до тук трябва да се обобщи, че ефектът на въздействие на хореографските решения е резултат от задълбочени творчески търсения на хореографа и стремежът му към максимална изразителност и дълбоко вникване в сложния духовен свят на образите.

При композиционното изграждане на цялата творба е постигната стегнатост и логичност при подбора на композиционните детайли, което прави спектакъла достъпен и ясен за възприемащата го публика. В този смисъл богатите композиционни решения в съчетание със силно въздействаща хореография са важна предпоставка за цялостното внушително въздействие на творбата. Нейната успешна реализация е плод на таланта, отговорността и професионализма, проявени от всички съавтори, взели пълноценно участие в творческия процес.

За огромното значение и съществен принос в развитието на българската сценична хореография на многоактния музикално - танцов спектакъл “Де гиди вино червено” в своя статия проф. П. Луканов казва: “Де гиди вино червено” е ярко явление в българското фолклорно - танцово изкуство, което несъмнено бележи един етап в неговото развитие, доказвайки по безспорен начин, че и чрез българския фолклорен танц могат да се създадат силни и вълнуващи театрално - танцови форми, че той може с не по-малка сила от другите жанрове в танцовото изкуство да създава силни произведения.”[8] А за хореографията и режисурата на постановчика П. Ангелов, Т. Джиджев споделя: “Той е развил в значителна степен фолклорната танцова лексика и пластика и е сполучил да изгради художествено убедително основните и второстепенни персонажи на пиесата и да осъществи сложното драматургично изграждане на творбата.” И още: “...роди се

ново музикално - сценично произведение в българската фолклорно - авторска, музикално - танцова литература.”[5]

Авторите на “Де гиди вино червено” доказват, че със средствата на народната музика и народно - танцовия език, обогатени с нови изразни средства, могат да бъдат художествено пресъздадени и най - сложните теми и сюжети от традиционната култура, както по форма, така и по драматургично съдържание и да пренасят във времето ценности даващи облика на националната ни култура.

С основание може да се твърди, че българският фолклорен театър е уникална съвкупност от наследени форми на изразяване, които обогатяват не само националното, но и световното културно художествено наследство. В днешния ден става все по - актуална Декларацията на ЮНЕСКО от 1980 година, в която е записано: „Културното наследство се оценява като източник на творческа енергия. Право и задължение е опазването му, от което зависят суверенността и независимостта на националната култура.”[6]

Литература

1. Абрашев, Георги. Въпроси на хореографската теория. София, 1989г.
2. Абрашев, Георги. Композиция и форми на танца. София, 2001г.
3. Ангелов, Петър. Интервю, В., 2006
4. Григоров, Петър. Черно море, В., 17 юни 2001
5. Джиджев, Тодор. Музика – Viva. София, 2002, бр.1
6. Йорданова, Росица. Глобалната културна политика на ЮНЕСКО. В., 2015
7. Кърджиева, Мария. Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа. Университетско издателство ВСУ „Ч. Храбър“, 2015
8. Луканов, Петър. Музикални хоризонти. София, 2001, бр.10

За контакти: доц. Катя Гинева Кайрякова
ВСУ „Ч. Храбър“, Варна,
e-mail: kajrjakova@abv.bg